

M. PAULI JUUSTEN,
EPISC. QUONDAM AB.
CHRONICON EPISCOPORUM
FINLANDENSIUM,
ANNOTATIONIBUS ET SYLLOGE MONU-
MENTORUM ILLUSTRATUM.

CUJUS

PARTICULAM XXIII,
CONS. FAC. PHILOS. R. ACAD. ABOËNSIS,
PRÆSIDE
M. HENRICO GABRIELE
PORTHAN,

ELOQV. PROFESSORE REG. ET ORD. R. ACAD. LITT. HUMAN.
HIST. ET ANTIQVITT. MEMBRO,
Publicæ bonorum censuræ submittit

FRIDERICUS SJÖSTEDT,

Stip. Reg. Satacund.

IN AUDITORIO MAJORI die VII DECEMB.

A. MDCCXCI,

Horis ante meridiem consuetis.

ABOË Typis FRENCKELLIANIS.

THESES RESPONDENTIS.

Thef. I.

De omnibus rebus philosopho, sed sobrie, h. e. donec veritas earum apparuerit, esse dubitandum, recte Cartesius monuit; quod præceptum qui variis limitare exceptionibus solent, satis doceat se justam ejus vim aut non intelligere, aut turpiter timere.

Thef. II. Parum cogitate disputant nonnulli, mundum hunc prius creati potuisse, quam creatus est; haud memores, ante creatum mundum tempus non fuisse, cujus momentis vel prius vel posterius definiti potuisset.

Thef. III. Divitias & magnam potentiam, hominem per se neque felicem neque forte sua contentum reddere posse, & ratio & experientia loquuntur.

Thef. IV. Recte philosophi, beatum esse sine virtute posse neminem, docuerunt.

Thef. V. Vehementes voluptates non facile esse appetendas, sapienter monetur.

Thef. VI. Quæ a statu aut pacto adventitia in civitate homines inter oritur inæqualitas, ita ut alius mandata dare possit ab alio perscienda; æqualitati naturali inimicæ judicari non debet.

Thef. VII. Quo plenius legum permittitur potestati, privatorum vindicare injurias; eo major ad inimicitias coercendas & concordiam inter cives servandam, earum est efficacia.

Thef. VIII. Leges reipublicæ attento lustratas animo, haud contemnendum præbere argumentum, de civium ingenio, moribus atque quem attigerunt gradum culturæ, judicandi, recte docetur.

Thef. IX. Quamvis acute vereque Seneca dicat *longum iter esse per præcepta, breve & efficax per exempla*; hinc tamen concludere haud licet, præcepta esse omnino contemnenda, aut eorum vim fructuosam nullam statui debere.

affirmaret (295); quam potius ab Episcopo demum *Magno Olai Tavaft* additam (aut saltim calatura ornatam?) fuisse, ex insignibus gentilitiis veteris familiae Tavaftianae eidem insculptis, Cel. SCARIN haud immerito colligit (296).

Non cessisse antecessori in munere, b. *Hemmingo*, Episcopum nostrum in praediis aliisque bonis Ecclesiae suae comparandis, asserit RHYZELIUS (297); qui alia quoque magnifice in laudem ejus, more suo, cumulat, monumentis nostris fere silentibus (298). Parum tamen putes verisimile,

(295) *Schond. Illustr.* T. III p. 26 (ubi opus hoc perfectum ad a. 1371 refert) & T. X p. 17, ad a. 1369.

(296) *Diff. cit. de S. Henrico* P. 2, Aphor. X, not. (c), p. 14; cum quo loco cfr. quae de insignibus vetustis gentis *Tavaftianae*, ac nominatim Episcopi *Magni*, habet *Jon. Bång, Tavaftiska Släktens Uttaretal*, Lit. A. Calaturam vero laminae aenea qua Sepulchrum b. *Henrici* in *Noufis* tegitur, spectandam praebent cum PERINGSRÖLD *Monum. Ulleraker.* p. 128, tum *Diff. de S. Henrico* P. I. (eadem tabula aenea excusam).

(297) *Episcoposc.* L. VII p. 333.

(298) Nonnisi paucorum (brevi hoc temporis intervallo) Ecclesiae Cathedrali acquisitionum fundorum, in Registro ejusd. Ecclesiae, saepe a nobis laudato, exstat memoria. Ubi *Præbendas S. Sigfridi & S. Catharinae*, mox commemorandas, praeterimus, nullae fere habentur littere huc pertinentes, nisi sequens Testamentum: "Universis presentes litteras inspecturis *Henricus Vinandi*, Canonicus Aboensis, salutem in Domino sempiternam. Noverint universi, quod ego villam quandam dictam *Tavefarma* (*Tavastrona*?) parrochia *Kymitto*, coloniam unam in villa *Vahlema* prope litus in parrochia *Virilax* sitam, ac *Eskilli Luncgason* [desse aliquid videtur!] parrochia *Pargafa* sita, per me de bonis a Domino michi concessis, per industriam propriam, vel de patrimonio crucifixi, seu alias qualitercunque per me seu per honorabilem virum Dominum *Vinandum*, fratrem meum, Canonicum Aboensem, acquisita, libere & sponte confero & assigno Ecclesiae Aboensi perpetuis tem-

)

(

le, brevi Episcopatus sui tempore eximiam *Hemmingi* diligentiam & liberalitatem æquare potuisse.

Chorum porro Templi Cathedralis præcipuum Eundem dilatasse, *SPEGELII* vestigia premens (299), l. c. idem narrat, qua fide, nescimus; ejusdemque secutus *SPEGELII* auctoritatem addit, nostrum in Ecclesia sua Cathedrali *binas*, in honorem S. Catharinæ fundasse *Præbendas, Ligna & Sal dictas*, sufficienti assignato præbendatis alimento, ex certis redditibus annuatim percipiendo. Quem locum, fateor, mirum admodum mihi portentosumque videri. *Præbendam atque Chorum S. Catharinæ, Johannem III (Westphal)* nostri successorem suis sumtibus instituisse ac in-

Y y 2

stru-

poribus possidenda; transferens omne jus, dominium & proprietatem, per litteras, instrumenta, scotaciones, seu aliter qualitercunque in me pertinentia, in ipsam ecclesiam Aboensem, omni juri, dominio & proprietati in ipsis bonis renunciatis, ac alias donaciones ac ordinaciones de ipsis bonis prius factas, tanquam minus licitas, denunciatio fore irritas, inutiles & inanes; dans venerabili in Christo patri ac Domino meo, reverendo Domino *Johanni* Dei (gracia) Episcopo Aboensi qui nunc est, & ejus successoribus, ac Capitulo Aboensi, auctoritatem plenariam predicta predia vendendi, permutandi, alienandi, seu aliter de predictis prediis disponendi, pro ipsius vel ipsorum libito voluntatis. In quam (quarum?) evidenciam firmiorem sigilla venerabilis patris Domini *Johannis*, Dei gracia Episcopi supradicti, & Capituli Aboensis, Dominorum *Johannis* Prepositi, *Petri* & *Johannis* concanonico-rum meorum, in quorum presencia hec acta sunt, me ipso instante & humiliter postulante, una cum sigillo meo presentibus sunt appensa. Actum & datum apud Ecclesiam *Agræpæ* anno Domini MCCC-LXX, feria secunda proxima post festum purificationis b. Marie virginis gloriose." (*Registr. Eccles. Aboens.* Fol. 135 sq.) Docere hæc litteræ videntur, Episcopum nostrum initio anni commemorati (1370, ejusdem quo obiit) Ecclesias Carelicas visitasse, Archipreposito *Johanne* (Westphal, qui mox ei successit?) eum comitante, Cfr. infra not. (305).

(299) Sw. *Ayrsköf. 2:dra Del, XII B. I C. p. 391.*

struxisse, JUUSTENUS diserte tradit (de qua re suo loco pluribus disputabimus); quamquam rem sedente *Johanni II (Petri)* jam inchoatam fuisse credas (300): eaque præbenda cum *S. Catharinæ* esset ac vocaretur, non intelligo quomodo prodigioso nomine *Ligna & Sal* appellari simul posset. An in literas aliquas SPGELIUS inciderrat, quibus ad *sal & ligna* coëmenda Præbendatis certî quidam assignabantur redditus? Rem definire nequeo.

Cæterum alia quoque Præbenda & Altari, memoriæ *S. Sigfridi* consecrato, hoc circiter tempore Ecclesiam Aboënsē auctam fuisse, constat (301); vi Testamenti, ut

(300) Nisi anni nota sequentibus litteris adposita fallat, altare & præbenda *S. Catharinæ* a. jam 1370 exstitit: "Omnibus presens scriptum cernentibus Hennikinus Nârffue, civis Aboënsis, salutem in Domino sempiternam. Noverint universi, quod ego & Lucia uxor mea curiam in qua nunc sedemus, sitam circa Ecclesiam Cathedralē, videlicet ad australem partem ecclesie, cum fundo dicto Kaalgordh, in honorem Dei & salutem animarum nostrarum damus *altari beate Catharinæ* in ecclesia Aboënsi, tali condicione, quod temporibus vite nostre nostre cedat possessioni, & post mortem nostram cedat altari supra dicto; præbendatus vero ibidem nos, sicut ceteros qui eidem altari elemosinas dederunt, in oracionibus suis habeat commendatos. In cuius testimonium sigillum meum una cum sigillo discreti viri *Finke*, cujus consensu hæc acta sunt, presentibus est appensum. Scriptum Abo, anno &c. MCCCLXX feria sexta post octavas Ascensionis," (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 171*).

(301) Olim uno tantum altari fuit ornata, quod *altare beate Virginis (Sanctæ Mariæ) & Altare Parrochiale (Wârfru Altare & Sofna Altare)* vocabatur; cui præfuit *Curatus Aboënsis*, qui & Scholam hic conditam primitus rexisse videtur (cfr. supra p. 281 sq. & p. 260 not (164)). Circa a. 1355 *Altare b. Georgii* jam accessisse vidimus (supra p. 181, not. (188)). Institutionem Præbendæ *S. Sigfridi*, illis non multo post adjectæ, sequentes illustrant literæ: "Allom mannom som thetta breff hörå eller see, helsef *Erik Karlsson* Riddere och *Su-no Hokensson* everdelige met hellså Jesu Christi, Thet vari allom man-

ut videtur, a famoso illo Drotzeto atque Legifero *Nicolao Thuronis*, supra a nobis commemorato (302), pro salute anime sue facti, cujus executionem cum *Erico Caroli* (*Stenoni Benedicti*) & *Sunoni Haquini* (cognatis & affinis suis) demandasset, hi ultimis quidem jam Ep. *Hemmingi* annis de consilio suo perficiendo laborasse reperiuntur, sed non nisi post quinquennium ad exitum plene perducere valuisse, suspiceris? (303). Quod institutum, e-

Y y 3

jus-

“nom vitherlegit, at vi haffuom giffuidh undher enå prebendå i sancte
 “Henrikk Kirkiå j Abo eth gotz som heter *Loppelå*, meth allum till-
 “agbum som the gotz tilhörå, iblandh anner the gotz som wi haf-
 “fwm ther til giffuith: Ffor then skuldh biudhå wii allom them som
 “byggå och boo i them fornempdom Loppålom, ath the hedherlikom
 “manne Herræ *Esbiornå Pædhersson* redho görin aff allå the thet skul-
 “lå kan, met allå lydån oc tiånifh, fwa som the eghan rettom egh-
 “andha ok hufbondhå at görå, ok ångom androm. In cujus rei testi-
 “monium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Scriptum anno Do-
 “mini MCCCLX quinto”. (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 168*). Nec non se-
 “quentes; “Omnibus presens scriptum cernentibus *Steno Benedicti* Mi-
 “les, & *Suno Haconsen*, Advocatus Wiburgensis, salutem in Domino
 “sempiternam. Noverint universi, quod nos Dominum *Esbernium Pe-*
 “*tri*, latorem presencium, ad prebendam in ecclesia cathedrali in A-
 “bo, partim in efficaciam & per amplius infectuendam [locus affectus],
 “pro anima Domini *Nicolay Thuresen*, Militis bone memorie, tam-
 “quam in ipsam jus patronatus habentes, omnia & singula eidem pre-
 “bende attinencia pro usibus suis libere regnaturum, tenore presencium
 “presentamus. Idcirco Dominum Episcopum Aboensem totumque Ca-
 “pitulum ibidem instancius deprecamur, quatenus predictum Dominum
 “*Esbernium*, amore Dei preciumque nostrarum intuitu, favorabiliter &
 “honorifice colligant, humaniter pertractantes. In cuius rei testimo-
 “nium sigilla nostra presentibus sunt appensa. Scriptum in Abo, anno
 “Domini MCCCLXVIII, in vigilia b. Johannis baptiste.” (Ib.).

(302) Cfr. supra p. 223 sq., & citata ibidem loca.

(303) Præter allatas nuper (not. 301) literas, sequentes, ab Ep. *Johanne* (III *Westphal*) datæ, rem confirmare videntur; “Universis

jusdem familiae liberalitatem postea etiam expertum
tuit (304).

Mo-

“presentes litteras inspecturis *Johannes*, misericordie Divinae Episcopus
“Aboensis, salutem & veritati testimonium perhibere. Per presentes
“publice protestamur, nos olim, cum adhuc in gradu canonicatus esse-
“mus constituti, interfuisse, vidisse & audisse, quod & quando circum-
“specti viri, Dominus *Ericus Karlsfon* videlicet & *Suno Haquonsfon*,
“veri & legitimi exsecutores testamenti Domini *Nicolai Thwrsfon* Mili-
“tis, presentabant Dominum *Esbernium Petri* coram venerabili in Chri-
“sto Patri Domino *Håmingo*, predecessore nostro, ad altare Sancti
“*Sigfridi*, nec non ad omnia bona & predia ipsi altari deputata &
“donata, predium *Loppala* videlicet in *Bårnå*, *Anungis* circa *Abo*,
“& quedam bona in *Refsum* dicta *Aru*: ad quorum Domini *Erici* Mi-
“litis & *Sunonis* presentationem, predictus reverendus in Christo pa-
“ter, Dominus *Håmingus*, ad hoc rogatus specialiter, supradicto Domi-
“no *Esberno*, sic rite & legitime presentato, idem altare sancti *Sigfridi*
“in ecclesia Aboensi, cum bonis supradictis, canonicè conferebat: quam
“quidem collationem, sic rite & canonicè factam, auctoritate ordinaria
“per presentes approbamus. Datum apud ecclesiam *Bårnå* anno Domini
“MCCCLXX primo, ipso die beati *Thome* Apostoli, sub sigillo nostro
“presentibus impendenti.” (Ibid.) Dubium aliquod aut impedimentum
intervenisse, hæc litteræ indicare videntur?

(304) Testantur literæ sequentes: “Omnibus presens scriptum cer-
“nentibus *Steno Stensfon* Miles salutem in Domino sempiternam. No-
“verint universi, tam posterius quam presentes, me bona mea patrimo-
“nialia in *Munkkånes* sita in *Karelia* parochia *Verelax*, cum omnibus
“& singulis eorundem bonorum adiacenciis, videlicet domibus, agris,
“pratis, silvis, piscariis, molendinis vel molendinarum locis, infra fe-
“pes & extra, in siccis & humidis, nullis penitus exceptis, ad altare
“Sancti *Sigfridi* in ecclesia Aboensi, pro anima patris mei, Domini *Ste-*
“nonis *Thwrsfon*, bone memorie, veraciter contulisse, alienando mi-
“chi & heredibus meis & appropriando eidem altari & vicario pronunc
“ibidem manenti, vel ei qui pro ipso in eadem præbenda fuerit, in
“perpetuum possidenda. Insuper ego idem *Steno* Miles do & concedo
“predicto vicario & successoribus suis plenam auctoritatem, bona præ-
“dicta vicinius (?) altari prescripto, cum consensu & consilio Domini
“Episcopi ejusdem ecclesie Aboensis & Capituli sui, ad commodum ejus-

Monumenta illa pauca quæ supersunt, curam jurium sedis suæ tuendorum Episcopum nostrum haud neglexisse, ostendunt. Sic & literas R. *Alberti*, quibus tributum Episcopo pendendum, simul cum tributo Regio solvendum incolis Finlandiæ superioris injunxit (supra a nobis allatas, (p. 274), accurate observandas severe inculcasse reperitur (305), & de privilegiis Ecclesiæ suæ cum Regia (306) tum Pontificia (307) auctoritate sollemniter confir-

“dem vicarii & successorum suorum rationabiliter permutandi. In cuius rei testimonium sigilla nobilium virorum Dominorum *Benedicti Philippusson & Stenonis Benedicti*, Militum, una cum proprio, peto presentibus apponenda. Scriptum Thelghis anno Domini MCCCCLXXX septimo, 3 feria infra octavas corporis Christi.” (Ibid.).

(305) Post Edictum Regium verbotenus repetitum, gravem hanc admonitionem & comminationem addit: “Cum igitur predecessores nostri tali privilegio a tanto tempore usi sunt, quod ejus memoria in contrarium non existit, nichilominus quidam voluntatem pro lege habentes, tali Privilegio in derogacionem regie majestatis illudentes, ipsum acceptare renunt & contempnunt, Deum eciam & ecclesiam contempnentes; idcirco nos *Johannes* Dei gracia Episcopus Aboensis statuimus & ordinamus predictum privilegium per parrochianos in *Savilax*, sicut per *Tavastos & Satagundos*, de cetero observandum; adiacentes, quatenus si infra quindenam a colleccione tributi regii computandam nobis non satisfecerint de tributo nostro, reos esse decernimus in tribus marcis, nullatenus admittendos ad sacre eucharistie sacramentum donec tam de tributo quam de emenda pro sua contumacia satisfecerint, ut tenentur. Actum & datum Wiborg anno Domini MCCCCLXX, die beate Scolastice virginis. In quorum evidenciam sigillum nostrum presentibus est appensum.” (*Reg. Eccles. Ab.* Fol. 6.) Cfr. A CELSE *Appar. ad Hist. Sveo-Goth.* p. 117, & quæ supra disputavimus p. 298 not. (219) & p. 351 not. 298 fin.

(306) Documento hæ sunt litteræ: “Omnibus presens scriptum certentibus *Albertus* Dei gracia Sveorum Gotorumque Rex ac Dominus terre Scanie, salutem in Domino sempiternam. Tenore presencium protestamur, quod nos ad instanciam venerabilis in Christo patris Do-

firmandis sollicitum fuisse constat: neque uno præterea Papalis favoris documento ipse ornatus fuit (308). Archi-

“mini *Johannis Dei* gracia Episcopi Aboensis, ex consilio & consensu
“consiliatorum nostrorum, omnes & singulas libertates, gracias & privi-
“legia per nos vel *progenitores nostros* Episcopo Aboensi & ecclesie sue
“super bonis & familiaribus suis seu officialibus, in rure constitutis, a-
“lias indultas vel concessas seu indulta vel concessa, quoad omnes &
“singulos eorum articulos ratificamus ac eciam tenore presencium con-
“firmamus: volentes predictos Episcopum & ecclesiam eisdem libere per-
“frui & gaudere. Prohibemus itaque omnibus Advocatis nostris & offi-
“cialibus ac aliis quibuscunque, ne quis predictos Episcopum & eccle-
“siam, contra hanc nostram confirmationem & gratiam, quomodolibet
“impediat vel molestet, prout indignacionem nostram regiam duxerit
“evitandam. Datum Stockholmis anno Domini MCCC sexagesimo nono
“quarta die Junii, nostro sub Secreto.” (*Reg. Eccles. Ab. Fol. 24*)

(307) Exstat in *Registro Eccles. Aboensis* sæpissime laudato, (Fol. 50) Bulla Papæ *Urbani V.*, data *Janue VI Idus Marcii*, Pontificatus sui anno octavo (1370, licet vetus exscriptor annum apposuerit 1369), qua Episcopo nostro Ecclesieque sue concessa privilegia aliasque indulgentias ac immunitates singulas liberaliter confirmat. Bulla hæc Nobilissimo A CELSE non innotuit.

(308) Pertinent huc Bullæ binæ ejusdem Pontificis (*Urbani V.*), in *Reg. Eccles. Aboensis* (Fol. 50) itidem reperiundæ (D: no A CELSE utraque ignota); quarum altera, data *Avinione XVII Kal. Novembris Pontificatus sui anno quarto* (1366)?, Episcopo nostro, (ex singulari gratia petitioni ejus annuendo) permittit, *ut missam antequam illucescat dies, circa tamen diurnam lucem, cum qualitas negotiorum pro tempore ingruentiam id exegerit, liceat ei celebrare, aut per proprium aut alium sacerdotem idoneum facere celebrari, -- proviso quod parce hujusmodi concessione utatur; quia cum in altaris officio immoletur Dominus noster Dei filius Ihesus Christus, qui candor est lucis eterne, congruit hoc non in noctis fieri tenebris, sed in luce.* Altera bulla eidem potestatem tribuit habendi altare portatile cum debita reverentia & honore, super quò in locis ad hoc congruentibus & honestis possit celebrare, aut per proprium aut alium sacerdotem idoneum, missam & alia Divina officia, sine juris alieni preiudicio, in sua presenciam facere celebrari. Data

chiepiscopi etiam Upsalensis (*Birgeri*), hanc Diocesim, pro Metropolitana sua auctoritate a. 1369 visitantis (309), praesentia ad commoda juraque Ecclesiae & Sedis suae munienda uti haud neglexit, comparato sibi edicto faventissimo (310), quod observandum diligenter mox inculcasse reperimus (311).

Z z

con-

haec legitur itidem *Avinione*, XVI Kal. Novembris, Pontificatus anno octavo. Vitium esse ab exscriptore in anno prioris Bullae commissum (alioquin enim ad *Henricum*, Episcopi nostri antecessorem spectaret), & ibi quoque legendum octavo per quarto (a. 1370 pro a. 1366) videtur; redierat namque jam Avenionem Papa mense Septembri a. 1370. Idem vetus descriptor significat, annum adponens 1369; uno enim anno serius plerumque annos Pontificum computat.

(309) Hujusmodi visitationis Archiepiscopalis ad has oras susceptae exemplum aliud supra exhibuimus, p. 234 sq. (cfr. p. 212, not. 80) subjectaeque nota III & II2.

(310) Habetur in *Reg. Eccles. Ab.* Fol. 3, hujusmodi: “Universis presentes litteras inspecturis *Birgerus* Divina permissione (al. rectius *miseracione*) Archiepiscopus Upsalensis salutem in Domino sempiternam. Noverint universi, quod *agentibus nobis officium visitationis* anno ab incarnatione Domini MCCCLX nono apud ecclesiam *Aboensem*, inter alia iura, statuta & consuetudines ipsius patrie invenimus & veraciter didicimus (didicimus) unam consuetudinem inter clerum & populum a tanto tempore concorditer observatam, quod ipsius memoria in contrarium non existit; videlicet quod *collectoribus decimarum predialium tam ex parte Episcopi quam Ecclesie & Sacerdotis, tempore collectionis ipsarum decimarum, expense necessarie cum pabulo quinque equorum consueverint a dantibus decimas ministrari*; ita quod tot parochiani ministrant ipsis collectoribus expensas unius prandii, pro quot ipsi collectores sufficiunt (al. exemplum *sufficerent*) a mane usque ad prandium decimas mensurare, & statim prandio facto inde recedentes apud alios decimas colligant & mensurent (al. colligerent & mensurent) que ipsis de cena in expensis necessariis providebunt (al. *viderent*), Ceterum loco oblacionum & Mathbyrda convencionem inter

Consilium fundandi Aboæ Cœnobii Virginum porro tribuit nostro RHYZELIUS (l. c.), VASTOVII sine dubio in-

“iplos clericos & laycos hucusque servatam, scilicet unam karp fligi-
 nis cumulatam, ac alias decimas piscium, animalium, pellium, lini,
 canapis, humuli ac aliorum quorumcunque persolvant fideliter ac de-
 vote: volentes & mandantes firmiter & districte tam clericis quam lay-
 cis dyocesis Aboensis, quatenus consuetudines predictas, a nobis tam-
 quam rationabiles & prescriptas approbatas, de cetero inviolabiliter
 observent ex parte utriusque, ne si altera vel utraque pars in contra-
 rium venerit, Divinam super se sentiant ulcionem, cum pena condig-
 na eidem tamquam transgressori huiusmodi consuetudinis seu statuti
 per nos approbati merito infligenda. In quorum evidenciam firmio-
 rem sigillum nostrum presentibus est appensum. Actum & datum an-
 no & loco supradictis, VIII die mensis Octobris.”

In alio exemplo ejusdem Statuti (l. c. Fol. 4. reperiundo), a verbis usque *qui ipsis de cena in expensis necessariis providebunt*, non levi varietate, hoc modo legitur: “Volentes igitur per nostras litteras huiusmodi consuetudinem tamquam rationabilem confirmare, ut omnis dis-
 fensionis materia in posterum excludatur, volumus & mandamus tam clericis quam laycis firmiter & districte, quatenus huiusmodi consuetudinem rationabilem & prescriptam a nobis approbatam inviolabiliter studeant de cetero observare, ac alia pacta seu convenciones inter ipsos clericos & laycos huc usque servatas, (*al. servata vel servat s*) scilicet loco oblacionum & Matbyrdh unam karpam fliginis cumulatam in jure Finnonico & decem marcas bueri in jure Suenico, ac quicktyondh seu alias decimas piscium, animalium, pellium, lini, canapis ac aliorum quorumcunque; nec non introducciones nubencium, & post partum, & funeralia consueta solvant fideliter & devote: ac etiam ipsi clerici huiusmodi consuetis convencionibus sint contenti, ne si altera pars vel utraque in contrarium venerit? &c. (plane ut in altero exemplo). An ad alias provincias aliter adornatum huius statuti exemplum mittendum Archiepiscopus curavit? vel an prioris exempli exscriptor quædam omisit, & variavit?

(311) Habetur ejus edictum *Reg. Eccles. Ab. Fol. 165*: “*Johannes Dei gracia Episcopus Aboensis, omnibus & singulis Satagundiam inhabitantibus salutem in Domino sempiternam. Cum venerabilis in Christo pater Dominus Birgerus, Divina misericordione Archiepiscopus*

inductus auctoritate, qui in *Notitia Monasteriorum que olim in Suecia ac Gothia floruerunt* (Viti suæ Aquilon. adjecta, p. 19) Edit. Colon) ejusdem meminit (312). Nobis ejus rei confirmandæ nulla alia suppetunt argumenta (313); de qua igitur nec addere quicquam valemus.

Z z 2

Quod

“Upsalensis, visitacionis officium perageret apud ecclesiam Aboensem, quidam de communitate proposuerunt, quod ipsa communitas gravata esset in expensis decimarum collectoribus faciendis, unde ne aliqua disensionis materia de talibus expensis & aliis obvencionibus in posterum faciendis de cetero oriretur, predictus venerabilis pater in *placito generali* duxit sic per suas patentes litteras faciendum (faciendam?).” Quibus premisis, ipsum Edictum Archiepiscopi, quale nuper dedimus, (posterioris nempe illud exempli), verbotenus assert, ac deinde hoc modo pergit: “Quare volumus & mandamus, vobis auctoritate ordinaria districtius injungentes, quatenus hujusmodi consuetudines & statuta, ab antiquo & nunc per venerabilem in Christo patrem ac Dominum, Dominum Birgerum predictum, Archiepiscopum Upsalensem, approbatas & approbata, observare velitis illesas & illefa, si censuram ecclesiasticam volueritis evitare, per nos vobis auctoritate ordinaria infligendam, una cum penis quas idem Dominus Birgerus, Dei gracia Archiepiscopus Upsalensis, non servantibus approbacionem consuetudinis predictæ per ipsum merito duxit imponendas. Actum & datum die beati Clementis” (23 Nov.) “nostro sub secreto, anno Domini millesimo trecentesimo sexagesimo nono.”

(312) *Abogia Virginum Cænobium* anno Christi 1370 fundatum a Joanne Episcopo Aboense. Quod ad successorem suum Johannem III (Westphal) trahere, qui exeunte demum anno ad Episcopalem evectus fuit dignitatem, res ipsa prohibet.

(313) Dicit quidem RHYZELIUS (*Monasteriol. Sviogoth. L. VIII C. I p. 291*) Thetta (Cænobium Virginum Aboense) herettas i gamla Händlingar (at) Biskopen Johannes Petri Arosiensis hafwer på sit fidska lefnads år 1370 anlagt och therunder gifwit anseentliga rentor til Klosters behof och Numnornes underhåll; sed neque ipse, quamquam illa sint monumenta docet (pro more suo pessimo), nec ulla ad nostram pervenerunt hactenus notitiam, qui paucissima omnino vestigia hujus Cæno-

Quod a. 1370 nostrum obiisse JUUSTENUS dicit, recte sese omnino habet, aliisque etiam testimoniis confirmatur. Cum igitur SPEGELIUS (l. c.) annum mortis suæ edit 1374, manifestum errorem committit, inde ortum, quod Episcopum nostrum (*Johannem II, Petri*) cum successore suo (*Johanne III, Westphal*) confundit (314), duci etiam suo MESSENIO aperte repugnans (315).

JOHANNES III.

Aboæ natum fuisse, unanimi consensu vetera produnt monumenta. Unde a veritate non abhorret, familia oriundum fuisse his temporibus non obscura, quæ idem cognomen gessit, & Aboæ & Stockholmia sedem fortunarum suarum nata (316), e *Westphalia* fortassis olim advena?

Ca-

bii indagare valuimus. Utrum Cœnobium *S. Annæ* idem appellatum fuerit, quod simul RHYZELIUS affirmat, infra disputandi locum habebimus.

(314) Quare & Edictum de portione cibaria (*Matfrott*) a rusticis Nylandiæ clero conferentia, ab eo promulgatum fuisse dicit, & in *Nyttegård* eum a. 1374 decessisse; quod idem mox de successore suo, totidem verbis miraque oscitantia repetit.

(315) *Chron. Episcopor.* C. XII, n. XIV & XV. Cfr. *Schond.* T. X p. 17.

(316) Anno 1373 *Lafrindæ Tlteannen aff Thövesalum*, prædium suum in Hirwisalo vendidit *Laurentio Westfall*, civi *Aboënsi* (*Lafrindæ Westfall, byamanne i Abo*): *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 96. Anno 1376 litteras venditionis, quibus prædia quædam in Finlandia *Petro Alenninghe* (civi & postea Senatori urbis Stockholmienfis) acquirantur, sigillis suis Stockholmia munierunt honesti viri (*hedherlika män*) *Lambrik Westfal* & *Hannus Mintare*, *Consules* urbis Stockhol-

Canonicum antea fuisse Aboënsem, indubiis constat testimoniis (317). Dignitate verò *Archipræpositi* an auctus fuerit, non æque certum est (318).

Chorum & Præbendam S. Catharinæ in Ecclesia Cathedrali fundasse cum Auctori nostro dicitur; ita fortassis intelligi hoc debet, ut sua liberalitate hoc institutum inprimis auxerit, ornaverit & ditaverit, adeoque vere instauraverit? (319).

Anno 1370 exeunte sedi Episcopali fuisse adnotum, vel litteræ docere possunt commendatitiæ ad Regem *Albertum* datæ, quibus novum Episcopum munivit Papa *Gregorius XI*, quarumque exemplum nobiscum, pro solito in nos favore, benigne communicavit Generosiss. FRE-

Z Z 3

DEN-

mienfis. Anno 1383 similibus litteris, alia prædia in eundem *Petrum Aleminghe* transferentibus, sigilla sua appendisse reperiuntur honesti viri (*ärligha män*). *Wilkin Stänkill & Lambrecht Westfaall*, itidem *Consules* Stockholmienses (*Borgmästare j Stockholm*): *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 180. Anno porro 1415 litteris, quibus prædium quoddam in paræcia *Wirmo* Ecclesiæ Cathedrali donatur, sigilla sua appendebant honesti viri (*erligha män*) *Domini(?) Jönis Deues & Jönis Westphal*: *Ib.* Fol. 220.

(317) Cfr. Litteras ipsius supra allatas p. 353 sq. not. (303); præter alias, annis 1359 & 1363 datas, in quibus vocatur vel *Herre Hans Westfaal*, vel *Herre Hannus Westfaalsjon*, *Canick i Abo* Fol. 171.

(318) Cfr. Litt. supra allatas p. 350 sq. not. (298).

(319) Cfr. supra dicta p. 352, not. (300). Plurima autem prædia Episcopum nostrum huic Præbendæ donasse, fidem faciunt litteræ quibus ipse emisse docetur magnam eorum partem quæ ad illam deinde pertinuisse reperiuntur. Cfr. *Registr. Eccles. Ab.* Fol. 171, 172 & 173; nec non Fol. 195 -- 198.

BENHEIM, ex Archivo Pontif. Romani sibi missum: quas, cum breves sint, (atque Nobiliss. A CELSE fuerint ignotæ), subjungimus (320). Nec multo post alio auctus, ab eodem Pontifice, fuit Papalis favoris documento, confirmationem nactus (antecefforis sui exemplo) omnium privilegiorum Ecclesiæ atque Sedi suæ concessorum amplissimam (321).

Re-

(320) "Gregorius &c. Carissimo in Christo Filio - - (Alberto) Regi Sverie illustri salutem &c. *Cum dudum felicis recordationis Urbanus P. P. V. predecessor noster, de persona venerabilis Fratris nostri Joannis, Episcopi Aboensis, Ecclesie tunc Pastore carenti, de fratrum suorum, de quorum numero tunc eramus, consilio, duxerit auctoritate Apostolica providendum, prescicndo cum eidem in Episcopum & Pastorem: Nos ipsum Joannem Episcopum, suis exigentibus multiplicium virtutum meritis, paterna benivolentia prosequentes, ac cupientes quod dicta Ecclesia Aboensis sub ipsius Joannis Episcopi regimine in spiritualibus & temporalibus felicia suscipiat incrementa, serenitatem tuam rogamus & hortamur attente, quatenus eundem Episcopum & dictam Aboensem Ecclesiam sue cure commissam, habens, pro divina & Apostolice sedis ac nostra reverentia, propensius commendatos, sic ipsos tui benigni favoris auxilio prosequaris, quod idem Joannes Episcopus, tuo fultus auxilio, in ipsius ecclesie regimine valeat Deo propitio, prosperari, tuque proinde felicitatis eterne premia consequaris, ac nos etiam celsitudinem regiam condignis possimus in Domino laudibus merito commendare. Datum Avinion. Kal. Aprilis, anno primo." Ex Registro Litterarum Apostolicarum in Indice Gregorii P. P. XI, anno primo p. 124, in Archivo Pontif. Rom. inveniri, adjecia annotatio testatur. (Cfr. supra p. 127) Ad R. Albertum (d. 1. Apr. 1371) datas esse, res ipsa docet. Pontificem Urbanum V a. 1370, die 19. Dec. obiisse, ac Gregorium XI die 29 Dec. ejusdem anni ei successisse, constat.*

(321) Bulla Papæ Gregorii XI, dat. Rome apud Sanctum Petrum VI Iduum Aprilis, Pontificatus sui anno Septimo (d. 18 Apr. 1377); Reg. Eccles. Ab. Fol. 46; A CELSE l. c. p. 136, n. 24; cfr. ibid. p. 66 n. 22.

)

363

(

Reliquis altaribus quibus jam ornabatur Templum
Cathedrale, ejus tempore accessisse etiam altare (cum Præ-
benda) S. *Bartholomæi*, vetera produnt monumenta (322);
cujus reditus (ut infra docebitur) sedente *Berone*, proxi-
mo

(322) Superfunt literæ ipse foundationis ab Episcopo nostro datæ, quas, quoniam ansam etiam facti hujus instituti exhibent, adponendas duximus, hujus formæ: “Nos *Johannes*, misericordie Divina Episcopus Aboensis & Capitulum ibidem, notum facimus omnibus & singulis quorum interest seu interesse poterit in futurum, quod propter homicidium quoddam per *Johannem Kõlnarã*, civem Aboensem, in *Johannem* cognominatum quondam *Lodeviks kumpun*, suadente dyabolo perpetratum, inimicitie capitales inter consanguineos ipsius *Johannis occisi* & Dominum (leg. *dictum*?) *Johannem Kõlnarã* multis temporibus perdurabant, que tandem intercedentibus bonis hominibus pacis unitatem zelantibus, summo mediatore cooperante sopite fuerant in hunc modum, quod predictus *Johannes Kõlnarã* unum altare cum singulis ornamentis sibi debitis constitueret in ecclesia cathedrali, in quo due missæ in honorem Dei & animarum defunctorum salutem singulis celebrarentur ebdomadis perpetuo duraturæ: quod sponte subiens, quamvis satis onerosum, duas colonias, quarum una sita est prope castrum Aboense, dicta *Alkasa*, & altera in Lundis” [in margine additur *Brennikk h. e. Bremikkylä*] “obtulit ipsi altari in perpetuum subiciendas, ut ex fructibus inde provenientibus possent petita superius omnia con- sumari. Sed quia consanguineis antedictis *Johannis* antedicti defuncti videbatur hoc posse futuris temporibus evacuari propter pericula casualia, Ecclesia cathedralis ipsas colonias acceptavit tali conditione, ut yeonomus eiusdem ecclesie qui pronunc est aut pro tempore fuerit, ipsum altare cum suis ornamentis fundat & construat, & sic deinceps sacerdoti missas in ipso celebranti & curam ipsius gerenti, sicut expressum est supra, *X mark aut 1½ marcas puri argenti* annuatim exponat, & cum hoc qualibet die qua sepelietur *Johannes* defunctus de medio sublatus fuit, scilicet in profesto purificationis beate virginis *Marie*, $\frac{1}{2}$ mark exsolvat pro missis in commemoracione ipsius distribuenda Curato altaris beate virginis gloriose. Datum Abo anno Domini MCCCLXXVIII, die beati *Olavi* martiris, nostris sub sigillis & civitatis Aboensis,” *Regist. Eccles. Ab. Fol. 242*

mo Episcopi nostri successore, liberalitate *Henrici* Archiepiscopi Upsalensis insigne acceperunt augmentum.

Occurrunt porro in *Registro Ecclesie Aboënsis*, sæpe a nobis laudato, Bullæ binæ, nomen *Gregorij* Pontificis præferentes; quem alium esse non posse nisi XI, nostro faventissimum, res multæ arguunt (323), licet a. 1233 utrique adscriptus reperiatur, adeoque a veteri descriptore ad *Gregorium IX* referantur (324). Bulla utraque *Strengnesensi* & *Revaliensi Episcopis ac Abbati Monasterii in Padbes* missa esse legitur: altera de bonis Capituli Aboënsis, altera de bonis ad mensam Episcopalem pertinentibus, diligenter defendendis, iisque quæ abalienata erant recuperandis, agit; eodem utraque die (V. scil. *Kal. Aprilis, Pontificatus anno septimo* (28 Martii 1377) scripta perhibetur. Quas igitur, si omnino genuinæ putandæ sunt, nostri tempore Episcopi scriptas esse oportet. Fatemur autem, videri nobis suspiciosum, quod vivente Episcopo, nulla ipsius, sed *Præpositi* tantum atque *Capituli* mentio fiat, quodque querelas ad Papam detulisse dicantur de bonis multis Ecclesie suæ & mensæ Episcopali subductis; qualibus peccatis vix credas apud nos locum fuisse, ubi & Episcopos diligentissimam commodorum suorum augendorum gessisse curam reperimus, & pau-

(323) Mentionem Papa facit *felicis recordacionis Bonifacii Pape VIII Predecessoris sui* (a. 1303 mortui); de *Præposito* Aboënsi loquitur (quod munus a. demum 1340 institutum fuit). Si anno VII *Gregorii IX* Bulla fuisset scripta, (a. 1233, tempore *Thomæ* Episcopi), neque *Capituli Aboënsis* Papa meminisse potuisset, neque Capitulum queri de occupatis & ecclesie suæ ablatis *Castris, Villis* &c.

(324) Cfr. Nobiliff. A CELSE l. c. p. 66, n. 22. Ex nostro sine dubio *Registro (Eccles. Aboënsis)* suum OERNHJÄLMIVS apographon habuit?